

El monestir cistercenc de Vallsanta

Denominació:
**El monestir cistercenc
de Vallsanta**

Terme municipal:
Guimerà

Comarca:
L'Urgell

Cronologia:
Segles XIII, XIV, i XV

Estil:
Romànic i Gòtic

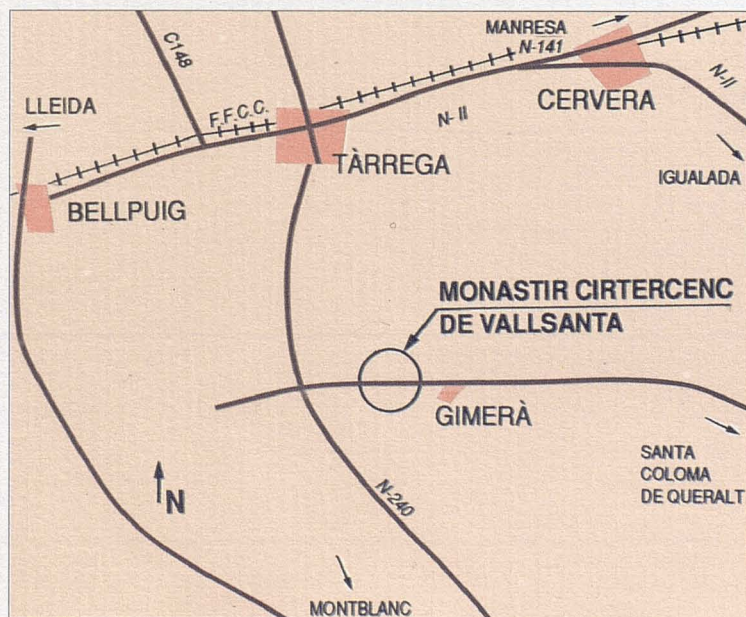
El monestir de Vallsanta enfonsa els seus fonaments a la fèrtil vall del riu Corb. Un aprenent de riu que ha donat personalitat a un paisatge únic de vinyes i conreus i amb claps de pins que de les serres baixen fins a besar els bancals de la vall.

La carretera s'enfila per la vora del riu, serpentejant de ponent a llevant, traçant el vell camí que unia les poblacions de Ciutadilla amb Guimerà. A mitja ruta, al tombant d'un revolt, sorprèn la visió de les ruïnes del monestir cistercenc femení de Vallsanta.

El monestir de Vallsanta es fundà entre els anys 1235 i 1249 com a conseqüència del trasllat de les monges de l'enlairat monestir de la Bovera, que des del cim àrid de la muntanya, baixaren a la fèrtil vall del riu Corb per una ordre del papa Gregori IX de l'any 1237, en la qual disposava que algunes monges de la Bovera passessin al novell monestir de Vallsanta.

La construcció obeeix al corrent de transició del romànic al gòtic. Del romànic, cal destacar la porta lateral de grans dovelles encarada al nord i gairebé enterrada per les ruïnes. La part més visible i més interessant que queda dempeus és la capella d'estil gòtic florit, amb volta de creueria d'una sola nau de 9'80 m d'amplada per 20'50 m de llargada, amb capelles obertes als murs laterals i acabada amb absis triangular on trobem a cada pany de paret, uns magnífics finestral gòtics trilobulats.

La comunitat tingué els seus temps d'esplendor en els moments ini-

cials durant tot el segle XIII fins a la meitat del segle següent, amb deixes tan importants com la del rei Jaume I que l'any 1272 llegà a la comunitat dos-cents morabetins d'or per a l'obra del claustre.

L'any 1246 la comunitat era formada per l'abadessa Agnès de Guimerà i vint-i-dues monges.

Per diferents documents tenim constància que hi va haver diverses dependències com la cuina, el porxo, el claustre, les sales, les habitacions, el rebost, el forn, el pastador, el celler i algunes altres; i que gaudia d'algunes possessions agrícoles, de les quals s'ha perdut tot el rastre, i tan sols queden les honorables ruïnes de l'església, mostra emotiva d'un gloriós passat.

És una obra monumental de pedra picada on s'entra per la porta romànica, resta de la primitiva construcció. A l'interior, tant en els nervis com en els capitells, hi abunden els escuts nobiliaris de les dinasties dels Alemany, Llorenç, Guimerà, Boixadors i Josa, protectors del monestir.

Diverses circumstàncies van causar la dissolució de la comunitat de Vallsanta. Per una banda, les normes emanades del concili de Trento, d'abandonar els convents religiosos que estaven isolats i per una altra, la migrada comunitat composta en aquells moments per una presidenta i dues monges, promogueren el decret signat el 13 de maig de 1587 per l'abat de Poblet i visitador de l'ordre del Cister, Francesc Oliver Boteller, de dissoldre el convent i unir les monges de Vallsanta al monestir del Pedregal, al terme del Talladell prop de Tàrrrega.

De moment el cenobi quedà a cura d'un monjo de Poblet que havia de residir-hi, recollir les rendes i endreçar l'església i les dependències. Ben aviat, però, passà a mans dels senyors de Guimerà perquè l'any 1592 la vescomtessa d'Evalo, Anna d'Aragó, tutora del seu fill gaspar de Castre i de Pinós, arrendà a Joan Gavallda "tota aquella casa y cerco o clausura de Vallsanta, desde la primera porta ab les cases y patis que en dita Vallsanta hi ha, fins a la sicla sobre lo dit Monestir, que pugui plantar y conrrehuar ab tal que

no sia en perjudici del edifici de Vallsanta, y sia obligat a conservar les parets més foranes y a mantenir les teulades adobades y repassades y guardar lo que l'inventari l'hi serà comanat, tan de retaule en la Esglesia y ornaments de altars, com claus, tancadures, fusta com portes de cases y altres coses per preu de 3 lliures moneda barcelonesa pagades quiscun any la festa de la Asumció de la Verge."

Alguns altres arrendaments s'anaren succeint de l'hort del convent i les terres adjuntes, fins arribar a la desamortització l'any 1835, però sempre, i a tots ells, l'arrendador es reservava l'església i les seves pedres.

A poc a poc, amb el pas dels anys i les inclemències del temps, com també per l'acció de la mà de l'home que en sostreu pedres, el monestir quedà a l'estat actual.

El 9 de juny de 1967 es va signar una escriptura de compra-venda del terreny sense esmentar les ruïnes de l'església, com s'havia fet des de l'antigor. El nou propietari comprà la finca d'aquesta manera

amb la intenció de vendre les preuades restes a bon preu, cosa que féu que s'alcessin veus unànimes populars de protesta de la gent de Guimerà que, juntament amb les de l'Ajuntament impediren, de moment, l'enderrocament de Vallsanta valent-se amb força dels vells papers d'arrendaments que n'excloïen l'església.

A final del mateix any, es rebia del director general de Belles Arts l'ordre de salvaguarda del monument i la prohibició de fer-hi cap tipus d'obra. L'any 1975 fou declarat monument històric nacional.

D'aleshores ençà s'hi han fet treballs de neteja i consolidació i l'any 1986, mitjançant el conveni de la Generalitat amb la Diputació de Lleida es va posar en marxa una primera campanya d'excavacions per conèixer la seva grandesa i recuperar els elements arquitectònics, d'entre els quals destaquen: la coberta d'un sarcòfag amb un cavaller jacent vestit amb cota de malla i escut heràldic, uns altres sarcòfags nobiliaris i d'abadesses, les claus de volta i els elements ornamentals, mostres importants que, segons la direcció de les excavacions, encara n'han d'aparèixer moltes més a les properes campanyes que s'hi pretenen realitzar.

Salvar i consolidar les ruïnes de Vallsanta és un repte per a totes les institucions públiques que sentin la preocupació de recuperar el patrimoni artístic, històric i arquitectònic del nostre passat.

BIBLIOGRAFIA:

CAPDEVILA FELIP, Sanç. "El Monestir de Sta. Maria de Vallsanta" Manuscrit de l'Arxiu Històric Diocesà de Tàrragona.

DUCH JOAN. "El Monestir de Vallsanta a partir de 1589" a Els Monestirs de Cistercencs a la Vall del Corb. Publicacions Grup de Recerques de les Terres de Ponent p.155-1989.

MORA CASTELLA, Josep. "Anàlisi Arquitectònica de les ruïnes del Monestir de Sta. Maria de Vallsanta" Obra Citada. p.183.

OLIVER, Anna. "Primeres notícies sobre les excavacions del Monestir de Sta. Maria de Vallsanta". Obra Citada p.139.

PIQUER I JOVER, J. Joan. "Nova informació sobre Vallsanta". Recerques de les Terres de Ponent. IV 1983.